

2021/4

TESEV
DEĞERLENDİRME
NOTLARI

**Türkiye Küresel
İklim Rejimi'ne
Neden Uyum
Sağlamalı?**

TESEV Değerlendirme Notları, TESEV'in çalışma alanlarındaki konulara ilişkin farklı bakış açıları ve önerileri kamuoyuyla paylaşmayı hedeflemektedir.

Ahmet Atıl Aşıcı

Ahmet Atıl Aşıcı 1991 yılında İTÜ İşletme Mühendisliği, 1999 yılında Boğaziçi Üniversitesi İktisat yüksek lisans programlarından mezun olduktan sonra doktora çalışmalarını Cenevre Üniversitesi'nde 2007 yılında tamamlamıştır. 2005-2006 yılları arasında Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma kurumunda (UNCTAD) çalışmıştır.

Başlıca çalışma alanları ekonomik büyüme-sürdürülebilirlik ilişkileri ve yeşil ekonomik dönüşüm olan Aşıcı'nın bu konularda yayınlanmış çok sayıda bilimsel çalışması bulunmaktadır.

2020-2021 IPM-Mercator İklim Değişikliği araştırmacısı olan Aşıcı, 2009 yılından bu yana İTÜ İşletme Mühendisliği Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görevine devam etmektedir.

Giriş

Son birkaç yıl içinde yaşanan gelişmeler yeni bir küresel rejimin doğumuna işaret ediyor. Rejim derken küresel ekonomi, ticaret, diplomasi gibi alanları kapsayan uluslar üstü kurum ve kural setlerinden oluşan yapıyı kastediyorum. İnsanlık tarihinde bu tür kapsamlı dönüşümlere tarihin kırılma anlarında rastlanmıştır. Bugünlerle karşılaştırabileceğimiz tarihteki son kırılma ve “yeniden kuruluş” 2. Dünya Savaşı sonrasında yaşandı. İçine doğduğumuz dünya, 1944 Bretton Woods ve 1945 tarihli Birleşmiş Milletler'in (BM) kurulduğu anlaşmaların eseridir demek fazla iddialı olmaz. Etkin olamamış 1920 tarihli Cemiyet-i Akvam (League of Nations) denemesini bir kenarda tutarsak, insanlık tarihinde ilk kez küresel finans (IMF), ekonomi ve kalkınma (Dünya Bankası), ticaret (GATT/DTÖ) ve diplomatik ilişkilerin (BM) uluslar üstü kurumlar eliyle yürütüldüğü/denetlendiği bir yapı kurulabilmişti. Denetimsiz finans sektörünün sebep olduğu 1929 Büyük Buhranı, 1930'ların ticaret ve kur savaşları ve 2. Dünya Savaşı gibi felaketler yaşanmamış olsaydı ve yeni bir dünya özlemi bu kadar güçlü olmasaydı kurulamayabilir ya da bambaşka bir biçimde karşımıza çıkmış olabilirdi.

Küresel üretimin %80'ini gerçekleştiren AB, ABD, Çin ve Japonya'nın iklimle ve doğayla uyumlu bir kalkınma patikasına girmesinin küresel, ekonomik, ticari, finansal ve siyasi ilişkilerde "oyunun kurallarını" değiştireceği açıktır.

Orta direğin güçlendiği, kitle üretiminin ve tüketiminin arttığı, küresel eşitsizliklerin nispeten azaldığı *sosyal refah devletini* doğuran *o rejim* 2008 Küresel Mali Krizi'yle son nefesini verdi. Bir belirsizlik dönemi içinde, o günden beri her şey geriye sarıyor. Üretim ve tüketim kalıplarını belirleyen neoliberal küreselleşme yoksulluğun ve eşitsizliğin arttığı, iklim değişikliği başta olmak üzere doğanın sömürüldüğü bir dünya yarattı.

2008 Küresel Mali Krizi'nin ekonomik ve toplumsal etkileri, iklim değişikliğine bağlı afetler ve nihayetinde Covid-19 pandemisi *tarihin yeni bir kırılma anına* işaret ediyor. 2020 yılında Covid-19 tsunamisi var olan ekonomik, ticari, finansal, eğitim, sağlık gibi sistemlerin ne derece kırılğan olduğunu net bir şekilde **gösterdi**. Bu şekilde devam edilemeyeceği açık. Doğayla ve iklimle uyumlu, toplumsal adaleti ön plana çıkaran kapsamlı bir dönüşüm ihtiyacı kendini her alanda hissettiriyor.

Küresel İklim Rejimi ve Avrupa Yeşil Düzeni

İleride, küresel sera gazları emisyonunu düşürerek sıcaklık artışını 1.5 derecede tutmaya çalışan 2015 tarihli Paris Anlaşması'nı bu *yeni rejimin* kurucu anlaşması olarak anmaya başlayabiliriz.

Avrupa Birliği (AB) 2019 Aralık tarihinde açıkladığı **Avrupa Yeşil Düzeni** (AYD) kurulmakta olan Küresel İklim Rejimi'nin ete kemiğe bürünmüş ilk emaresi. 2050'de iklim-nötr bir kıta yaratma hedefi ön planda olsa da AYD iklim, çevresel bozulma gibi ekolojik hassasiyetlerin yanında çok daha geniş bir alana, ekonomik ve toplumsal hedeflere de hitap ediyor. Eylül 2020'de AB'den hemen sonra Çin'in ve Japonya'nın karbon-nötr tarihleri açıklamış olmaları, ABD'de işbaşına gelen Joe Biden'ın ilk iş olarak Paris Anlaşması'na ABD'yi tekrar taraf etmesi ve sonrasında duyurduğu teşvik paketinin içeriğinin işaret ettiği bir gerçek var. O da, iklimle ve doğayla uyumlu olmayan bir kalkınma patikası ile ekonomik ve toplumsal hedeflerin yakalanamayacağı. Bir başka ifadeyle, AB ve diğer 3 ülke, yönetimlerinin ekolojik bir aydınlanma yaşamamasından değil başka çıkar yol kalmadığı için *yeşil dönüşümü* tercih etmişlerdir.

Küresel üretimin %80'ini gerçekleştiren AB, ABD, Çin ve Japonya'nın iklimle ve doğayla uyumlu bir kalkınma patikasına girmesinin küresel, ekonomik, ticari, finansal ve siyasi ilişkilerde "oyunun kurallarını" değiştireceği açıktır.

... Türkiye ekonomisinin yeni bir hikayeye ihtiyacı olduğu açık. Mevcut yapı altında gençlere iş ve umut, topluma güvenli bir gelecek sunmak mümkün değil. Dolayısıyla iyi tasarlanmış bir dönüşüm programıyla bu kısır döngüyü tersine çevirip dayanıklı ve gelecek vadeden bir ekonomik yapı kurmak gerekiyor.

Yeşil Yeni Düzen bu rejimin kurucu dinamiği olarak karşımıza çıkıyor. Oyunun kuralları değişiyor ve geride kalan ülkelerin de bu rejime vakit kaybetmeden uyum sağlamaları kendi çıkarlarına olacak. İklim ve doğayla uyumlu bu dönüşüme ayak diremenin bir maliyetinin olacağı ve bunların gün geçtikçe artacağını akılda tutmamız gerekiyor.

Avrupa Yeşil Düzeni Türkiye Ekonomisini Nasıl Etkileyecek?

AYD, AB ile ticari, finansal ve siyasi ilişki içinde olan tüm ülkeleri bağlantı düzeylerine göre iki kanal üzerinden etkileyecek. Bunlardan ilki *Sınırdaki Karbon Uyarlama* (SKU) mekanizması, diğeri ise *Döngüsel Ekonomi* (DE) düzenlemeleridir. Açıkçası, AB bu araçlarla ekonomiden gelen gücünü kullanarak kendisiyle ticaret yapmak isteyen ülkeleri de yeşil dönüşüme zorlamakta. Bu dönüşümün Türkiye gibi ülkelere ciddi bir maliyetinin olacağı bir gerçek. Türkiye'nin AYD eliyle yeşil dönüşüme zorlanmasında, ayrıca, kötü bir yan yok. 2012'de hükümetin duyurduğu 25 bin ABD doları kişi başı gelir, en büyük 10. ekonomi olma gibi şaşaalı hedef-

leri barındıran Vizyon 2023'ün 2021'de Türkiye ekonomisini getirdiği nokta 2012'nin bile gerisinde. AYD zoruyla ya da değil Türkiye ekonomisinin yeni bir hikayeye ihtiyacı olduğu açık. Mevcut yapı altında gençlere iş ve umut, topluma güvenli bir gelecek sunmak mümkün değil. Dolayısıyla iyi tasarlanmış bir dönüşüm programıyla bu kısır döngüyü tersine çevirip dayanıklı ve gelecek vadeden bir ekonomik yapı kurmak gerekiyor.

Sınırdaki Karbon Uyarlama Mekanizması

2023 yılında devreye girmesi beklenen SKU'nun hangi sektörlerin hangi emisyonlarını kapsayacağı, her ürüne eşit bir vergi mi yoksa ürünlerin içerdiği karbonun sınırdaki fiyatlanması olarak mı uygulanacağı gibi belirsizliklerin 2021 ortalarında açıklığa kavuşacağı beklenmektedir. Sınır aşan bir uygulama olması nedeniyle mevcut Dünya Ticaret Örgütü normlarıyla uyumluluk gibi önemli bir kısıt da bulunmaktadır. Farklı tasarımlar ve bunların artı ve eksileri [tartışılmaya devam etmektedir](#).

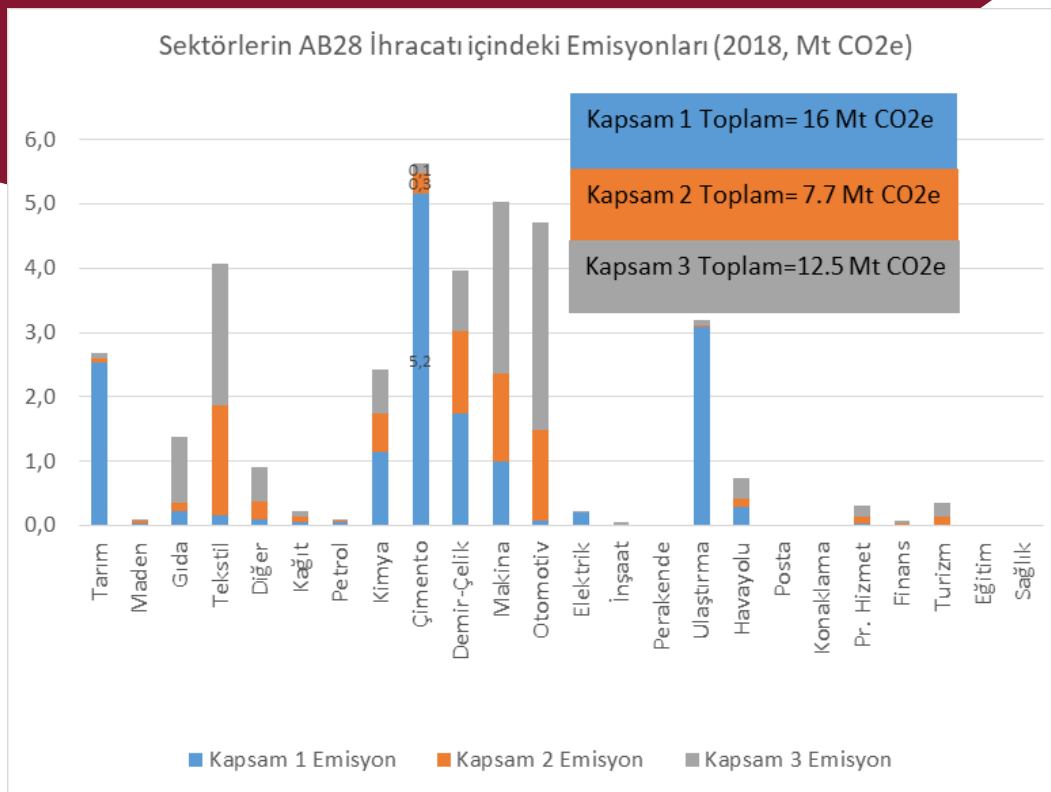
AB-içinde karbonun fiyatlanması AB'li üreticilerin rekabet gücünü düşürüp, üretim yerlerini Türkiye gibi emisyon fiyatlama sisteminin olmadığı ülkelere kaydırabiliyor.

2030'a kadar öngörülen pilot uygulama döneminde SKU'nun AB ETS'te olduğu gibi çimento-cam-seramik, kağıt, petrol ürünleri, kimyasallar, elektrik ve demir-çelik gibi 6 sektörün AB27 pazarına ihracatlarının içerdiği Kapsam 1 emisyonları fiyatlandıracağı öngörülmüyor.

Farklı öneriler mevcutsa da SKU'nun AB-içi düzenleme olan Emisyon Ticaret Sistemi'nin (ETS) AB-dışına genişlemesi biçiminde uygulanması büyük olasılıktır. ETS'in mevcut hedeflerle neden çelişmeye başladığının anlaşılması için kısaca ETS işleyişinden bahsetmek yerinde olur. AB 2005 yılından beri ETS eliyle AB endüstrilerindeki sera gazlarını düzenliyor. Her yıl belirli bir kota belirlenmekte (salınacak maksimum miktar), bunların bir kısmı ücretsiz dağıtılırken bir kısmı da açık artırma yoluyla satılmaktadır. AB-içinde karbonun fiyatlanması AB'li üreticilerin rekabet gücünü düşürüp, üretim yerlerini Türkiye gibi emisyon fiyatlama sisteminin olmadığı ülkelere kaydırabiliyor (karbon-kaçığı sorunu). Bir kısım emisyon haklarının birtakım sektörlerle ücretsiz dağıtılmasının arkasında da bu kırılabilirliği (kar-

bon-kaçığı riski) bertaraf etme kaygısı yatmaktadır. [Risk listesindeki ürünleri](#) üreten tesisleri AB içinde tutabilmek (böylelikle istihdam/üretim kayıplarını önlemek) için ETS tesislere ücretsiz emisyon hakkı tahsisinde bulunmaya 2030'a kadar devam edecek ama oranlar giderek düşürülecektir. Ne var ki, bu uygulamanın 2050 iklim-nötr hedefiyle çeliştiği açıktır. SKU'nun işte tam da bu noktada devreye girip, hem AB'li üreticilerin maliyet dezavantajını ortadan kaldırıp istihdamı ve üretimi koruma, hem de küresel emisyonları azaltma amaçlarına hizmet edebilecek şekilde tasarlanması gerekmektedir.

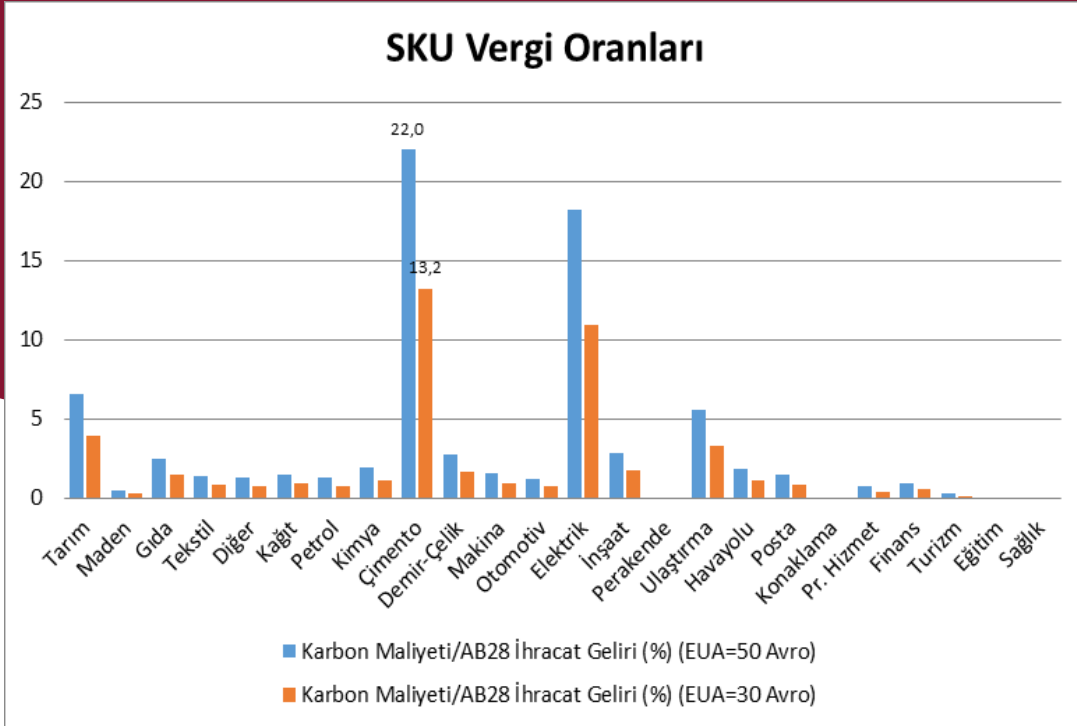
Peki SKU'nun Türkiye ekonomisine etkisi ne olacaktır? [Acar, Aşıcı, Yeldan \(2020\)](#) gir-di-çıktı yöntemiyle 2018 yılında 24 sektörlü ekonomik yapının AB28 pazarına yaptığı ihracatın içerdiği sera gazı düzeylerini hesaplamış ve ton başına 30 ve 50 avro ödenmesi durumunda ihracatçıların maruz kalacağı karbon maliyetini ve gölge vergi yükünü hesaplamıştır. Sonuçlar Şekil 1 ve 2'de gösterilmiştir.

Şekil 1 AB28 İhracatının Sebep Olduğu Sektörel Emisyonlar (2018, Milyon ton CO₂e)

Kaynak: Acar, Aşıcı, Yeldan (2020), Yeni İklim Rejimi Raporu, TÜSİAD

Şekil 1'den görülebileceği üzere Türkiye'nin AB28 pazarına 2018 yılında yaptığı ihracatın içerdiği Kapsam 1 (tesis bacasından çıkan), Kapsam 2 (tesisnin kullandığı elektriğin sebep olduğu) ve Kapsam 3 (tesisnin kullandığı diğer girdilerin sebep olduğu) emisyonların toplamı 36 milyon ton CO₂e'dir. Çimento-cam-seramik, demir-çelik, kimya gibi sektörlerin yüksek karbon-yoğunluğu Türkiye için ciddi bir risk oluşturmaktadır.

Şekil 2 SKU Vergi Oranları (Karbon Maliyeti/İhracat Geliri)

Kaynak: Acar, Aşıcı, Yeldan (2020), Yeni İklim Rejimi Raporu, TÜSİAD

Şekil 2, sektörlerin sınırdaki ETS'e ödeyecekleri toplam tutarların ihracat gelirlerine oranını göstermektedir. Buna göre ihracatı içindeki 5.6 Mt CO₂e için çimento sektörü 30 avrodan 168 milyon avro karbon maliyetine maruz kalacaktır. Bu miktar, sektörün AB28 pazarından o yıl kazandığı 1.28 milyar avroluk ihracat gelirinin %13.2'sine denk gelmektedir.

Bir diğer ifadeyle, AYD öncesi her 100 avroluk çimento ihracatından 100 avro kazanan Türkiyeli üreticiler, 2023 itibarıyla 86.8 avro kazanabilecek, kalan 13.2 avroyu ETS'e ödemek zorunda kalacaklardır. Bu düzeydeki bir verginin AB pazarına ihracatı fiilen imkansız

kılabileceği öngörülebilir. Üretim, gelir kaybının yanında böyle bir gelişmenin istihdamda olumsuz etkileri olacaktır. Yapılan hesaplamalara göre, olur da SKU nedeniyle Türkiye'nin AB'ye çimento-cam-seramik ihracatı sonlanırsa 31.4 bin işçi işini kaybedebilecektir.

SKU kapsamında risk altında olan 6 sektörde 2019 itibarıyla istihdamın %4'ünü oluşturan 1 milyon 125 bin işçi çalışmaktadır. Bu sektörlerde AB pazarına ihracatın uyardığı toplam istihdam, yani risk altında olan iş miktarı, 395 bindir. Girişte de belirtildiği gibi eğer bu uygulama ABD, Çin ve Japonya gibi ülkelerce de benimsenirse istihdam kaybının daha da artacağı öngörülebilir.

AB ile oldukça yoğun ilişkisi olan Türkiye tekstil sektöründe şimdiden geri-dönüştürülmüş malzeme sıkıntısı baş göstermiştir. Eskiden kolay ve ucuza bulunabilen atıklara ulaşmak bu süreçte zorlaşacak bu da maliyetleri artırıp üreticilerin rekabetçilik düzeylerini düşürebilecektir.

Döngüsel Ekonomi Düzenlemeleri ve Olası Etkiler

AYD'nin Türkiye ve diğer ticaret partneri olan ülkelere ikinci etkisi [döngüsel ekonomi düzenlemeleri](#) kanalıyla olacaktır. AB'nin, doğrusal şekilde örgütlenmiş ekonomik yapıyı döngüsel dönüşürme amacının arkasında sınırlı bir dünyada yaşıyor olmamız gerçeği yatmaktadır. DE ile *üret-tüket-at yerine etkin üretim-sorumlu tüketim-geri-dönüşüm-etkin üretim* şeklinde çember kapatılmaya çalışılmaktadır. Ayrıntıları SKU kadar belirlenmemiş olsa da, bu düzenlemelerden ilk etapta *tekstil ve hazır giyim, ambalaj, otomotiv, makine-beyaz eşya-elektronik ürünler* sektörlerinin etkilenmesi beklenmektedir.

Bundan sonra AB'ye ihraç edilecek ürünlerin belli standartlara sahip olması gerekecektir. Bunlardan birkaçı aşağıdaki gibi listelenebilir:

a. *Belli oranda geri-dönüştürülmüş ham madde kullanma zorunluluğu:* kaynak etkinliğini artırmak için

b. *Ürünlerin asgari kullanım süreleri ve kolay tamir-edilebilirlik:* planlı eskitmeye ve aşırı tüketime karşı

c. *Makine ve beyaz eşyada azami kaynak kullanma sınırları:* örneğin, bir yıkamada bulaşık makinelerinin 9.9 lt sudan daha fazlasını kullanamaması

d. *Genişletilmiş üretici sorumluluğu:* üreticinin ürün üzerindeki sorumluluğu servis/yedek parça temini ötesinde kullanım ömrü bitip geri-dönüştürme aşamalarını da içerecektir.

Bu ve benzeri düzenlemeler ihraç ürünlerinin (aslında tüm üretimin) yeniden tasarlanmasını, süreçlerin yeniden organize edilmesini gerektirmektedir. AB ile oldukça yoğun ilişkisi olan Türkiye tekstil sektöründe şimdiden geri-dönüştürülmüş malzeme sıkıntısı baş göstermiştir. Eskiden kolay ve ucuza bulunabilen atıklara ulaşmak bu süreçte zorlaşacak bu da maliyetleri artırıp üreticilerin rekabetçilik düzeylerini düşürebilecektir. Üretiminin çoğunu ithal hurda demir-çeliği elektrikli ark ocaklarında eriterek yapan ve AB pazarında önemli paya sahip demir-çelik sektörü SKU'dan sonra bir de DE düzenlemeleri sonucu hurda fiyatlarının artması gibi bir riskle karşı karşıya kalabilecektir.

Türkiye'nin üretim yapısını karbondan ve kirlilikten arındırıp, üretim süreçlerini dögüsel hale getirmesi gerekiyor. Karbon emisyonlarını azaltmanın bir yolu yerli bir emisyon ticaret sistemi kurmaktır.

DE düzenlemeleri kapsamında risk altında olan 3 sektörde 2019 itibariyle istihdamın %10.2'sini oluşturan 2.9 milyon işçi çalışmaktadır. Bu sektörlerde AB pazarına ihracatın uyardığı toplam istihdam, yani risk altında olan iş miktarı ise 1.3 milyondur.

Türkiye AYD'ye Karşı Kendini Nasıl Koruyabilir?

AYD AB ile ilişkide olan her ülkeyi iklimle ve doğayla uyumlu bir dönüşüme zorluyor. AYD'ye uyum sağlamak ülkelerin orta ve uzun vadede çıkarına olacaktır. Dünya değişirken bu risklerin sadece AB pazarıyla sınırlı kalmayacağı ve tüm küresel piyasalarda ortaya çıkabileceği beklenebilir.

Türkiye'nin üretim yapısını karbondan ve kirlilikten arındırıp, üretim süreçlerini dögüsel hale getirmesi gerekiyor. Karbon emisyonlarını azaltmanın bir yolu yerli bir emisyon ticaret sistemi kurmaktır. Halihazırda Türkiye Dünya Bankası iş birliği ile böylesi bir [tasarıma gitmiş](#), belirlenmiş tesislerin emisyonlarını İzleme-Raporlama-Doğrulama (IRD) sistemi içine almışsa da sistem henüz hayata geçirilmemiştir. Bugüne kadar emisyonları için bir bedel ödememiş yerli sektör temsilcilerinin bu uygulamaya sıcak bakmayacakları anlaşılabilir. Ne var ki, ülkeler birbiri ardına karbon-nötr olacakları tarihleri açıklarken ve emisyon azaltımı hiç

olmadığı kadar dış müzakerelerde önşart haline gelmişken bu kaygıların anlayışla karşılanamayacağı ortadadır. Türkiye içinde fiyatlanmasa da AB sınırında (ihracat ürünler için) bu emisyonların fiyatlanacağı unutulmalıdır. 2019 AYD ile AB ile ihracatın şartları değişmiştir. AB ETS sistemine bu tutarları kaptırmaktansa, yerli bir sistem kurup bu tutarları sektörlere dönüşüm şartıyla iade etmek akılcı bir seçim olacaktır.

Enerji Dönüşümü Neden Önemli?

Türkiye'nin 2019'da [506 milyon ton CO2e](#) olarak açıklanan toplam serağazı emisyonu içinde elektrik üretiminin payı 140 milyon tondur (%28). Elektrik birçok sektör için önemli bir girdidir. SKU altında Kapsam 2 emisyonlardan da sorumlu tutulduklarında, kendi bacasından (Kapsam 1) az emisyon yapıyor olsa da, birçok sektörün SKU maliyetleri ciddi oranda artabilir. Bu da, dönüşümün neden enerji ve elektrik sektöründen başlaması gerektiğini açıklamaktadır. [Shura \(2020\)](#), elektrik üretiminin karbondan arındırılması için önümüzdeki 10 yıllık süreçte yılda 13.5 milyar ABD dolarlık bir yatırımın yapılması gerektiğini hesaplamıştır. Kömürden çıkış için bir tarih belirleyip yerli bir Emisyon Ticaret Sistemin'den sağlanacak gelirlerle orta vadede bu başarılabılır.

... Türkiye'nin bu dönemde teşvik ettiği sektörler karbon ve enerji-yoğun sektörler olmuş, fosil yakıt ekonomisi derinleşmiştir. Ekonomik krizden çıkış süreci Türkiye'de de fosil yakıttan çıkış için bir fırsat olarak kullanılmış olsaydı 2021'de karşı karşıya kalınan maliyetler de bu derece artmış olmazdı.

Keza Çin, Güney Kore ve özellikle AB bu dönüşümü bir sürece yaymış ve olumsuz etkileri azaltabilmişlerdir. 2008 Küresel Krizi'ne karşı bu ülkelerin açıkladıkları [teşvik paketlerinde](#) "yeşil dönüşüm" önemli bir şart iken Türkiye'nin bu dönemde teşvik ettiği sektörler karbon ve enerji-yoğun sektörler olmuş, fosil yakıt ekonomisi derinleşmiştir. Ekonomik krizden çıkış süreci Türkiye'de de fosil yakıttan çıkış için bir fırsat olarak kullanılmış olsaydı 2021'de karşı karşıya kalınan maliyetler de bu derece artmış olmazdı.

Fosil yakıt temelli ekonomiyi dönüştürmenin ek istihdam, çevre ve daha da önemli toplumsal sağlığa önemli katkılarının da olacağı unutulmamalıdır. İstanbul Politikalar Merkezi (İPM) bünyesinde devam eden [Cobenefits](#) projesi böylesi bir dönüşümün çeşitli alanlardaki etkilerine odaklanmıştır.

Hangi Politikalar?

a. Türkiye'nin fosil yakıttan (kömür, doğalgaz) çıkış ve net-sıfır emisyona ulaşacağı tarihi açıklaması gerekmektedir.

Bunun ilk adımı olarak Paris Anlaşması parlamentoda onaylanmalı ve BM'ye iletilen 2030 emisyon taahhütü Türkiye'nin sorumluluğu ve ciddiyetini yansıtacak biçim-

de revize edilmelidir. Türkiye 2015'te BM'ye, mevcut patika altında 2030'da 1.2 milyar ton CO₂e emisyon düzeyine ulaşacakken, %21 azaltımla bunu 999 milyon ton seviyesine indirmeyi taahhüt etmiştir. Ne var ki, 2030-999-patikasını 2019'da 614 milyon ton emisyonla karşılık gelirken o yıl Türkiye'nin emisyonlarının 506 milyon tonda kalmış olması BM'ye sunulan taahhüdün gerçekçi olmadığı bir kanıtıdır. Climateactionracker isimli kuruluş, küresel ısınmayı 2 derece ile sınırlandıracak bir dünyada Türkiye'ye düşen kotanın 2030 itibarıyla en fazla 443 milyon ton olduğu [hesaplamıştır](#). Aktif bir iklim politikası izlense, ekonomik büyümeden feragat etmeden bu düzeye rahatça ulaşılacağı, uluslararası arenada itibarın artırılacağı açıktır.

b. AB ETS ile uyumlu yerli bir Emisyon Ticaret Sistemi kurulmalıdır.

Sorumluluklarına uygun bir azaltım patikasını belirlemiş Türkiye'nin sektörlerdeki iş-tahı artırabilmesinin en gerçekçi yolu yerli bir emisyon ticaret sistemini hayata geçirmektir.

Sektörlerden toplanan paraların, diğer çevre vergilerinde olduğu gibi, Hazine'ye gelir kaydedilmeden sektörler dönüşüm şartıyla geri iade edilmesi sektörlerin yukarıda bahsedilen çekincelerini de hafifletecek, katılımı artırabilecektir. AB ETS altında da toplanan gelirler ülkelere dönüşüm şartıyla (en az %50'si) aktarılmaktadır. Ülkelerin ortalama [%70'ini](#) yeşil dönüşüme ayırdıkları göz önünde bulundurulursa, iyi tasarlanmış bir sistemin dönüşümü ne derece hızlandırabileceği anlaşılabilir.

c. *Türkiye Yeşil Yeni Düzen programı oluşturulmalıdır.*

Açıktır ki, Küresel İklim Rejimi'nin Türkiye'nin önüne çıkardığı riskler yerli bir emisyon ticareti sistemi kurup, elektrik sistemini karbonsuzlaştırmakla aşılabilir. AYD'nin sıfır-kirlilik, dögüsel ekonomi, ulaştırma, biyoçeşitlilik, tarım gibi alanlarda yapacağı yeni düzenlemeler orta ve uzun vadede Türkiye'de ihracatçı ya da değil her sektörü olumsuz etkileyebilecektir. Bu nedenle vakit kaybetmeden Türkiye'nin de AB'dekine benzer bir kapsamda yeşil dönüşüm programı oluşturması akılcı bir seçim olacaktır.

d. *Dönüşümün hakkaniyetli olması sağlanmalıdır.*

Her dönüşüm kazananlar ve kaybedenler yaratır. Türkiye fosil yakıt temelli bir ekonomiden çıkmaya karar verdiğinde bundan kömür madeni ve termik santrallerde çalışan işçilerin ve onlara dayanan yerel ekonomilerin olumsuz etkileneceği açıktır. Bu olumsuz etkileri asgari düzeyde tutacak AB Adil Geçiş Mekanizması benzeri önlemlerin katılımcı bir süreçle alınması gerekmektedir.

Atıf Önerisi:

Aşıcı, Ahmet Atıl. 2021. “Türkiye Küresel İklim Rejimi’ne neden uyum sağlamalı?” TESEV Değerlendirme Notları 2021/4.

<https://www.tesev.org.tr/tr/research/turkiye-kuresel-iklim-rejimine-neden-uyum-saglamali/>

Copyright © Haziran 2021

Tüm hakları saklıdır. Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı’nın (TESEV) izni olmadan bu yayının hiçbir kısmı elektronik ya da mekanik yollarla (fotokopi, kayıtların ya da bilgilerin arşivlenmesi, vs.) çoğaltılamaz.

Bu yayında belirtilen görüşlerin tümü yazarlara aittir ve TESEV’in kurumsal görüşleri ile kısmen ya da tamamen örtüşmeyebilir.

TESEV, bu projeye katkılarında ötürü Friedrich Ebert Stiftung’a teşekkür eder.

